

בס"ד. ש"פ שלח, מבה"ח תמוז, התשכ"ח

(הנחה בלתי מוגה)

ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה¹, וכיחזקאל² כתיב וראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך. וצריך להבין³, מהי השייכות דמצות חלה לענין להניח ברכה אל ביתך, שענין זה יהי ע"י מצות חלה דוקא. גם צריך להבין מה שמצות חלה היא מהמצוות הראשונות שנצטוו בני"ל לקיים בכניסתם לארץ, כמ"ש⁴ בבואכם אל הארץ גו' תרימו תרומה לה' ראשית עריסותיכם וגו'.

ויובן בהקדים כללות תוכן ענין הכניסה לארץ ישראל, ארץ ע"ש שרצתה לעשות רצון קונה⁵, וישראל ע"ש כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל⁶, שהו"ע עשיית דירה לו ית' בתחתונים⁷, ועי"ז מחזירים את העולם למעמד ומצב כפי שהי' בתחילת הבריאה, שעולם על מילואו נברא⁸, שאז הי' אדה"ר בגן עדן, כמ"ש⁹ ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, אלא שע"י חטא עה"ד והחטאים שלאח"ז היתה ירידה בעולם כו', ואח"כ במתן תורה פסקה זוהמתן¹⁰, ואח"כ חזרה¹¹ ע"י חטא העגל וחטא המרגלים, שאז נגזרה הגזירה שישארו במדבר ארבעים שנה ולא יכנסו לארץ¹², ומזה מוכן שענין הכניסה לארץ הוא להחזיר את העולם למעמד ומצב כמו שהי' בתחילת הבריאה, קודם החטא. וזהו הטעם שמיד בכניסתם לארץ נצטוו על מצות חלה, דהנה אמרו רז"ל (בירושלמי שבת¹³ ובמדרש תנחומא¹⁴) שאדה"ר הי' חלתו של עולם, דכשם שהאשה מקשקשת חלתה במים ואח"כ היא מגבהת חלתה, כך עשה הקב"ה לאדה"ר, דכתיב¹⁵ ואד יעלה מן הארץ והשקה ואח"כ ויצר ה' אלקים את האדם עפר גו'. ובחטא עה"ד נתטמאה חלתו

ספ"ג. במדבר"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

8) ראה ב"ר פי"ד, ז. וראה שם פי"ב, ו.

פי"ג, ג (וביפ"ת שם).

9) בראשית ב, טו.

10) שבת קמו, א. זח"א נב, ב.

11) זהר שם.

12) פרשתנו יד, כט ואילך.

13) פ"ב ה"ו.

14) ר"פ נח.

15) בראשית ב, וז.

1) פרשתנו טו, כ.

2) מד, ל.

3) ראה גם רד"ה זה תרכ"ז (סה"מ תרכ"ד

ע' שלב ואילך). תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ס"ע

רמב). תר"ן (סה"מ תר"ן ע' שסח). תשכ"ט

(סה"מ תשכ"ט ע' רמו).

4) פרשתנו שם, יח.

5) ב"ר פ"ה, ת.

6) וישלח לב, כט.

7) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר

של עולם, והתיקון על זה הוא ע"י מצות חלה. וזהו שמצות חלה ניתנה בהכניסה לארץ, שענינה הוא להחזיר את העולם למעמד ומצב כפי שהי' קודם החטא.

וזהו גם ענין מצות חלה ע"ד הרמז (ככל עניני התורה שישנם גם כפי שהם ע"ד הרמז), דהנה איתא בתיקוני זהר¹⁶ שחלה הוא חל ה', שזהו¹⁷ כמו ההפרש בין ח' לה', חמץ (בח') ומצה (בה')¹⁸, שחמץ מורה על היצה"ר, כמ"ש¹⁹ מכף מעול וחומץ, וענין המצה, מלשון מצה ומריבה²⁰, הו"ע מה שאמרו רז"ל²¹ לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר כו', וכדאיתא בגמרא²² בנוגע לאות ה', מ"ט תליא כרעי' (רגל הפנימי של ה' תלוי באויר ואינו דבוק לגגו), דאי הדר בתשובה מעיילי לי' (בפתח העליון בין רגל שבתוכו לגגו), והרי ענין התשובה הוא תיקון החטא, שעיי"ז נעשה העולם כפי שהי' בתחילת הבריאה. וזהו גם ענין חל ה', חל הוא מלשון חולין²³, שהו"ע קליפת נוגה, וע"י מצות חלה ממשיכים הה' בחל, דהיינו, המשכת הקדושה בחולין, שזהו כללות הענין דהמשכת אלקות בעולם, כפי שהי' בתחילת הבריאה.

(ב) **והנה** ע"פ הידוע שכל עניני העולם ישנם גם בישראל, הרי כן הוא גם בנוגע למצות חלה. ולהעיר גם מהמבואר בספרי מוסר בפירוש הכתוב ראשית עריסותיכם גו', שעריסותיכם הוא גם מלשון עריסה²⁴, וקאי על הזמן שהאדם קם ממיטתו בכל בוקר, שאז נשמתו היא רק באפו²⁵, כתינוק שנולד, שזהו גם דיוק הלשון עריסה, שהיא מיטת התינוק, הנה ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה, שהו"ע אמירת מודה אני לפניך כו' תיכף ומיד כשניעור האדם משנתו²⁶, ולאח"ז כללות ענין עבודת התפלה, שעל ידה מתפשטת ומאירה נשמתו בגילוי, ואילו קודם לזה אסור לעשות שום דבר מעניני העולם²⁷.

24 ראה גם מגלה עמוקות שם (ד"ה ע"ד האמת). סה"מ תרצ"א ע' יז. ע' רה.
25 ע"פ ישעי' ב, כב. וראה ברכות יד, א.
לקו"ת פינחס עט, ד. סה"מ תרפ"ט ע' 84 ואילך.
26 ראה שו"ע אדה"ז או"ח מהדר"ק סימן א סעיף ה. מהדר"ב סימן א סעיף ד.
סידור אדה"ז קודם "מורה אני".
27 ראה ברכות שם.

16 תיקון טז (לא, א).
17 דרושים שבערה 3. וראה סידור עם דא"ח מה, א. ובכ"מ.
18 ראה זח"ג רנב, א (ברע"מ).
19 תהלים עא, ד.
20 ראה זח"ג רנא, ב. לקו"ת צו יג, ד.
21 ברכות ה, א.
22 מנחות כט, ב (ובפרש"י).
23 ראה גם מגלה עמוקות פרשתנו טו, כ (ד"ה גמרינו).

והענין בזה, דהנה, החיוב דחלה הוא בעיסה שנעשית ע"י עירוב המים עם הקמח. ובענין הקמח אמרו רז"ל²⁸ אם אין קמח אין תורה, דהפירוש הפשוט בזה הוא כמארו"ל²⁹ יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ כו' וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה, והיינו, שמלבד ענין התורה צריך להיות גם ענין הקמח, שהו"ע המלאכה. ויש בזה ב' פירושים, מלאכה כפשוטה בגשמיות, וגם מלאכה ברוחניות, שהו"ע התפלה, שענינה הוא בקשת צרכיו³⁰. וזהו גם הטעם שהתפלה נקראת חיי שעה³¹, להיותה צורך חיי שעה, לרפואה לשלום ולמזונות³², משא"כ התורה היא חיי עולם³³, כמ"ש³⁴ וחיי עולם נטע בתוכנו. ולכן, מי שתורתו אומנתו פטור מן התפלה³⁵, לפי שהתורה היא חיי עולם, והתפלה היא חיי שעה בלבד. והיינו, שענין (חיי) שעה הו"ע הזמן שהוא בספירת המלכות, שהיא שורש ענין הזמן³⁶ (וגם שרש ענין המקום, כידוע³⁷ שזמן ומקום קשורים זכ"ז), אבל התורה היא בחי' ז"א שממנו מקבלת ספירת המלכות, ולכן פוטרת התורה את התפלה, שהרי בכלל מאתיים מנה³⁸.

ג) אך צריך להבין, מהו הטעם שרק מי שתורתו אומנתו פטור מן התפלה, דלכאורה, כיון שהתורה שהיא חיי עולם יש בכחה לפטור את התפלה (שכלולה בה כשם שבכלל מאתיים מנה), הרי גם מי שאין תורתו אומנתו ה"י לו ליפטר מתפלה ע"י לימוד התורה, והיינו, דאף שבמשך היום יש זמנים שבהם עוסק בעניני העולם, מ"מ, כיון שבשעה זו עכ"פ עוסק בלימוד תורה, ה"י לו ליפטר מתפלה, כיון שנכללת בתורה. אך הענין הוא, דהנה, אף שגדלה מעלת התורה לגבי תפלה, מ"מ, יש גם מעלה בתפלה לגבי תורה, שיש בה ענין התמידיות והעדר השינוי, שהרי התפלה אינה כמו התורה שצריך להיות בה ענין החידוש, לאפשא לה³⁹, אלא אדרבה, שנוסח התפלה הוא בשוה בכל יום (הן נוסח התפלה דימות החול, והן נוסח התפלה דשבת ויו"ט כו'), והיינו, שהשינוי והחידוש הוא רק בהניצוצות המתבררים כו', אבל התפלה עצמה היא בשוה. וענין זה הוא ע"ד מ"ש⁴⁰ המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, שתמיד נמשכת בחינה זו. והרי ידוע הכלל שכל המשכה שהיא בתמידות הרי היא

28) אבות פ"ב מ"ז.
 29) שם פ"ב מ"ב.
 30) ראה רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ב.
 31) שבת יו"ד, א.
 32) פרש"י שם.
 33) נוסח הברכה שלאחרי עלי' לתורה.
 34) ב"ב מא, ב.
 35) זח"א יב, ב. וראה תו"א מקץ לט, ד.
 36) ברכת יוצר.
 37) שבת יא, א.
 38) ראה תניא שעהיוה"א פ"ז (פב, א).
 39) ראה תניא שם. לקו"ת ברכה צח, א.
 40) ב"ק ער, א. ב"ב מא, ב.
 41) זח"א יב, ב. וראה תו"א מקץ לט, ד.
 42) ברכת יוצר.

נמשכת מבחי' אני הוי' לא שנית⁴⁰. ומצד מעלת התמידיות שבתפלה שנמשכת מבחי' אני הוי' לא שנית, הנה אף שהתורה היא למעלה מתפלה, מ"מ, חייבים גם בתפלה. אמנם, מי שתורתו אומנתו, שאינו מפסיק מלימוד התורה אלא לומד תמיד, הרי אצלו ישנה גם מעלת התמידות (שזוהי מעלת התפלה, כנ"ל) בלימוד התורה (שלמעלה מתפלה), ולכן פטור מתפלה (כמבואר כל זה במאמרי אדמו"ר הצ"צ⁴¹ ואדמו"ר מהר"ש⁴², שמיוסדים על מאמר אדמו"ר הזקן בסידור שער הק"ש⁴³).

ד) **ועדיין צריך להבין דיוק הלשון תורתו אומנתו, דלכאורה, כדי להדגיש ענין התמידות מתאים יותר לשון של קביעות, ע"ד מאמר המשנה** "עשה תורתך קבע (ומלאכתך עראי), ומהו דיוק הלשון אומנות דוקא. אך הענין יובן ע"פ המבואר במק"א⁴⁴ בפירוש מארו"ל⁴⁵ התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה כו', כך הי' הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם, שזוהי מדרגת התורה כפי שיש לה שייכות לעולם, ולא מדרגת התורה כפי שהיא מצד עצמה שאין לה שייכות לעולם כלל. וכמובן מהמבואר באגה"ק ד"ה דוד זמירות קרית להו"⁴⁶, שמעלת התורה שכל העולמות בטלים לגבי דקדוק אחד ממנה, היא מבחי' אחריים של עומק המחשבה כו', אבל פנימיות שבעומק שהוא פנימית התורה היא מיוחדת לגמרי באור א"ס ב"ה כו', ולגבי א"ס ב"ה כל העולמות כלא ממש ואין ואפס ממש, והלכך אין לשבחה כלל בתהלת חיות כל העולמות, מאחר דלא ממש חשיבי, ובבחי' פנימיותה אינה אלא שמחת לב ושעשוע המלך הקב"ה שמשתעשע בה, כמ"ש⁴⁷ ואהי' אצלו גו' שעשועים גו', אבל נעלמה מעין כל חיי⁴⁸. ומזה מובן גם בענין תורתו אומנתו, שזוהי מדרגת התורה שיש לה שייכות לעולם (כלי אומנתו של הקב"ה כבריאת העולם), ועל זה שייך לומר שמי שתורתו אומנתו פטור מן התפלה לפי שבכלל מאתיים מנה, היינו, שענין התפלה שבה מבקשים צרכי העולם, הוא כמו מנה שנכלל במאתיים, כיון שגם התורה היא במדרגה ששייכת לעולם, משא"כ בנוגע למדרגת התורה שאין לה שייכות לעולם כלל, לא שייך לומר שכוללת גם ענין התפלה כשם שבכלל מאתיים מנה, כי, מנה ומאתיים הם

(40) מלאכי ג, ו.

(41) אוה"ת ואתחנן ע' שצה ואילך.

(42) ראה הנסמן בהערה 3.

(43) ד"ה להבין ההפרש בין ק"ש לתפלה

ובין תפלה לתורה (עג, ג ואילך).

(44) אבות פ"א מט"ו. רמב"ם ה' ת"ת

פ"ג ה"ו.

(45) ראה סה"מ תרכ"ז ע' רצה ואילך.

(46) ב"ר בתחילתו.

(47) תניא קו"א קס, ב.

(48) משלי ת, ל.

(49) איוב כח. כא.

כאותו גדר, ואילו תפלה שענינה בקשת צרכי העולם, ותורה כפי שהיא במדריגה שאין לה שייכות לעולם כלל, הם שני ענינים בפני עצמם.

ה) **ויש** להוסיף, שע"פ האמור שתורתו אומנתו היינו מדרגת התורה ששייכת לעולם, תתורץ התמיהה בענין מי שתורתו אומנתו שפטור מן התפלה, דלכאורה יפלא הדבר, הרי מצות עשה מן התורה שיהא אדם שואל צרכיו שהוא צריך להם⁵⁰, ואיך אפשר שמי שתורתו אומנתו יפטור מזה. אך הענין הוא, שנוסף לזה שגם מי שתורתו אומנתו שפטור מן התפלה, הנה מזמן לזמן צריך להיות אצלו גם ענין התפלה, וכמ"ש רבינו יונה⁵¹ שרשב"י ה"י מתפלל משנה לשנה, וכן מצינו בגמרא⁵² גבי רשב"י ור"א בנו, בעידן צלויי כו' ומצלו (ואף שבתוס'⁵³ פירשו שמצלי היינו ק"ש, הרי הפירוש הפשוט דמצלי הוא תפלה⁵⁴), הנה גם העסק בתורה גופא הוא באופן שקשור גם עם העולם (כנ"ל), היינו, שע"י לימוד התורה נמשכים גם צרכי האדם בעניני העולם כמו ע"י בקשת צרכיו בתפלה, והחילוק אינו אלא שההמשכה שע"י התפלה היא בדרך מלמטה למעלה, ואילו ההמשכה שע"י התורה היא בדרך מלמעלה למטה⁵⁵. וזהו גם מה שמצינו גבי רשב"י, שתורתו אומנתו⁵⁶, שפעל ירידת גשמים ע"י אמירת תורה, כדאיתא בזהר⁵⁷ זימנא חדא הוה צריכא עלמא למיטרא, אתו לקמי' דרשב"י כו' פתח ואמר שיר המעלות הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד⁵⁷, ועי"ז שדרש בתורה ירדו גשמים, ומבואר בזה⁵⁸, שהטעם שפעולת ירידת גשמים היתה ע"י אמירת תורה על פסוק זה דוקא, הוא, לפי שפסוק זה שייך לתוכן הענין דירידת גשמים, כי, שבת אחים גם יחד הו"ע יחוד ז"א ומלכות, שזהו שרש ענין ירידת גשמים, ומזה נמשכת ירידת גשמים כפשוטם. ונמצא, שגם אצל מי שתורתו אומנתו צריך להיות לימוד התורה באופן שקשור גם עם עניני העולם, שע"י יתמלא צורך העולם (בענין הגשמים וכיו"ב), כמו ע"י תפלה. וכללות הענין בזה, שגם מי שעיקר עבודתו היא בלימוד התורה, תורתו אומנתו, הרי זה צריך להיות באופן שע"י פועל גם בעניני העולם לבררם כו'. וכזה יובן גם מה שמצינו

55) ראה לקר"ת ואתחנן סע"ד ואילך.
אוה"ת ויקרא ע' רנד ואילך. סה"מ תרכ"ז ע'
רצב ואילך.

56) ח"ג נט, ריש ע"ב.

57) תהלים קלג, א.

58) ראה אוה"ת ויקרא שם. סה"מ תרכ"ז

שם וע' חצר).

50) רמב"ם הל' תפלה שם.

51) לרי"ף — ברכות ת, א.

52) שבת לג, ב.

53) ד"ה כגון רשב"י — שם יא, א.

54) ראה גם לקו"ש ח"י"ז ע' 357 בשוה"ג

להערה 17.

שרב יהודה כולי תנויי בנוזיקין הוה⁵⁶, דלכאורה, כיון שאצל ר' יהודה היתה תורתו אומנתו⁶⁰, למאי נפק"מ באיזה חלק בתורה הי' לימודו. אך הענין הוא, שכזה מודגש שגם אצל מי שתורתו אומנתו צריך להיות לימוד התורה באופן ששייך לעולם, שזהו שענין התורה הוא להבדיל בין הקודש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור⁶¹, וכמודגש בעיקר בהלימוד דנוזיקין⁶², וזהו שרב יהודה כולי תנויי בנוזיקין הוה.

ו) וזהו ענין הקמת, כמארז"ל אם אין קמח אין תורה, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה, והיינו, שלימוד התורה צריך להיות באופן שיומשך גם בעולם, הן ע"י מלאכה כפשוטה, והן ע"י מלאכה רוחנית שהו"ע עבודת התפלה. ולהעיר גם מדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶³ אודות תורת הרה"צ ר' לוי יצחק מברדיטשוב בפירוש המאמר כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה, שמלאכה הו"ע ההתעסקות באהבת ישראל [שזוהי תוכן המצוה הראשונה שבתורה, פרו ורבו⁶⁴, כפי שהיא ברוחניות העיניים, אז מ'דארף מאכן נאך א אידן⁶⁵], והרי המלאכה דאהבת ישראל קשורה גם עם המלאכה דעבודת התפלה, כמובן מפתגם רבינו הזקן⁶⁶, שאהבת ישראל, ואהבת לרעך כמוך⁶⁷, היא הכללי לאהבת ה', ואהבת את הוי' אלקיך⁶⁸ (וכב' הפירושים שבזה, לשון ציווי ולשון הבטחה⁶⁹), שזהו ענינה של עבודת התפלה, כמאמר⁷⁰ לית פולחנא כפולחנא דרחימותא. וזהו ענין מצות חלה שנצטוו ישראל בכניסתם לארץ, שעיי"ז מתקנים הקלקול שנעשה ע"י חטא עה"ד בחלתו של עולם, ומחזירים את העולם למעמד ומצב כפי שהי' קודם החטא. וזוהי גם ההכנה להכניסה לארץ — ובלשון רש"י על הפסוק⁷¹ כי תבואו אל ארץ מושבותיכם גוי, בישר להם שיכנסו לארץ — ע"י משיח צדקנו, שיבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.

66) ראה ספר השיחות תרפ"ט ע' 56.
אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' קלד ואילך.
ח"ג ע' תכו. ד"ה בראשית תרצ"א (סה"מ תרצ"א ע' צג ואילך).

67) קדושים יט, יח.
68) ואתחנן ו, ד.
69) תו"א תשא פו, ג"ד.
70) ראה זוהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א.
לקו"ת פרשתנו מב, ג.
71) פרשתנו טו, ב.

59) ברכות כ, א.
60) רא"ש כתובות יז, א.
61) שמיני י"ד, יו"ד. וראה סה"מ תרכ"ט ע' רמז.
62) ראה אוה"ת ויקרא ס"ע ונה ואילך.
המשך תעריב ח"ב ע' א'סד.
63) ספר השיחות קי"ח הי"ש"ת ע' 115.
64) בראשית א, כח.
65) ראה ספר השיחות תרצ"א ע' 262.
72) ש"נ.